

Nesnelerin Yerlerini **Diğer** **Özelliklerinden** **Daha mı İyi** Hatırlıyoruz?

İlay Çelik Sezer [TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi

İnsan hafızası gizemlerle dolu.
Hiç kuşkusuz her şeyi bu sebeple aynı netlikte hatırlamıyoruz.
Neleri iyi hatırlayıp neleri hatırlamadığımız kişiden kişiye çeşitlilik gösterebiliyor.
Ancak bilimsel araştırmaların insan zihninin, çoğu insan için ortak olan bazı eğilimlerini ortaya çıkardığı da oluyor. Sonuçları geçtiğimiz Şubat ayında yayımlanan bu tür bir araştırmada, insanların genellikle bir nesnenin diğer ayrıntılarından ziyade nerede bulunduğunu hatırlama eğiliminde olduğu yönünde bulgular elde edildi.

Chicago Üniversitesi'nden Wilma Bainbridge ve ekibi, farklı unsurlara ilişkin anıların zamanla nasıl bir değişim geçirdiğini anlamak amacıyla iki deney gerçekleştirdi. İlk deneyde 1609 kişiye bir yatak odası, bir mutfak, bir oturma odası, bir lunapark, bir bahçe ve halka açık bir parka ait olmak üzere toplam altı görüntü, 100 milisaniyeden 10 saniyeye değişen sürelerle gösterildi. Hemen ardında da katılımcıların hatırladıkları görüntüyü olabildiğince ayrıntılı şekilde resmetmeleri istendi. Katılımcılar resimleri, bilgisayar faresiyle ya da dokunmatik iz sürücü ile çizim yapılabilmesini

sağlayan çevrimiçi bir düzenek olan Amazon Mechanical Turk'u kullanarak çizdi.

İkinci deneyde ise bu kez 942 kişiye aynı görüntüler 10'ar saniye süre ile gösterildi. Katılımcıların bir kısmına hatırladıkları görüntüyü hemen gösterildikten sonra, diğer kısmına ise gösterildikten 5 dakika, 1 saat, bir gün, iki gün, 1 hafta veya 2 hafta sonra resmetmeleri istendi.

Daha sonra araştırmacılar, katılımcıların gösterilen görüntülerdeki yatak ya da ağaç gibi nesnelerin kaçını resimlerine dâhil ettiğini değerlendirdi. Pek de şaşırtıcı olmayan bir

şekilde nesnelere hatırlama oranı, görüntüye bakma süresi kısaldıkça ve aradan geçen zaman uzadıkça azalmıştı. İki hafta bekleyenlerin yaklaşık beşte biri orijinal görüntüde olmayan en az bir nesne çizmişti. Bunların dörtte üçü ise birden fazla yanlış nesne resmetmişti.

Ancak katılımcılar görüntülerdeki bütün nesnelere doğru hatırlamasalar bile hatırladıkları nesnelere resimlerde doğru yere koyduklarını gözlemlemek araştırmacılar için şaşırtıcıydı.

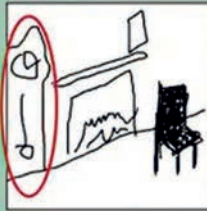
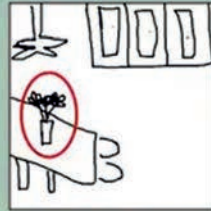
Araştırmacılarından Emma Megla, bu sonucun uzamsal hafızamıza has bir özellik

Yanlış nesnelere örnekler

Orijinal görüntü

Yanlış nesne

Yanlış hava durumu

Salıncak

Çiçekler

Duvar saati

Güneş

Bulutlar

5 dakika

1 gün

1 hafta

2 gün

1 hafta

Orijinal
görüntü

Bekleme
olmadan

5 dakika
sonra

1 saat
sonra

24 saat
sonra

48 saat
sonra

1 hafta
sonra

Artan bekleme süresi

İlgili olabileceğini düşünüyor. Megla bunun anlaşılmasının, insanların gördüklerini doğru hatırlamasının önem taşıdığı görgü tanıklığı gibi durumlar için önemli olabileceğini belirtiyor.

Öte yandan Megla, yaptıkları deneylerde insanların nesnelere yerlerini hatırlamasının kafalarındaki mevcut düşünme kalıplarına dayanıp dayanmadığının belirsiz

olduğunu da ekliyor. Örneğin, bir kişi bir komodini yatağın yanına çizdiyse bunu gerçekten öyle hatırladığı için mi yoksa mantiken orada olması gerektiğini düşündüğü için mi oraya çizdiği belirsiz. Bu da çalışmanın zayıf yönlerinden biri.

Edinburgh Üniversitesi'nden Robert Logie'ye göre çalışmanın diğer bir zayıf yanı da insanların fare kullanarak

çizim yapmayı tuhaf ve yorucu buldukları için bazı nesnelere hatırladıkları halde çizimlerine dâhil etmemeleri olasılığı. Megla araştırmanın devamı kapsamında yapacakları deneylerde, nesnelere alışılmadık dışında yerlere yerleştirilerek katılımcıların resimleri oluşturma sürecinde düşünce kalıplarının daha az devreye girmesini sağlayabileceklerini düşünüyor. ■

Kaynaklar

<https://www.newscientist.com/article/2416214-insight-into-memories-may-alter-our-view-of-eyewitness-testimonies/>
<https://www.biorxiv.org/content/10.1101/2024.01.26.577281v1.full>